

შემომარტული სხვა/. ზოგიც მხოლოდ გარკვეული ინდივიდის კუთვნილება შეიძლება იყოს, მაგ., შურიანობა, სიკეთე, გულუხვობა და სხვა, ხასიათის და ტემპერამენტის თ-ები, რ-ჩც წესი ყველა ინდივიდუალური თ-ებია.

| 1 |

„იგი“ /ლათ. id, გერ. es / უნიკოდის მიერ შემოტანილი ცნება ფს-გიაში, ეწოდება სუბ-ის ფს-კურ „სიღრმით ფენებში“ ყველაზე ძველ, დაბალ, არაცნობიერ ფენას. „იგი“ – ფენა გაუცნობიერებელი ლტოლვების და სურვილების სამყოფია. „იგი“ ფენაში ჩაძირულია „განდევნილი განცდები“. ისინი კომპლექსის სახით ზემოქმედებენ ცნობიერებაზე და განსაზღვრავენ მის მოქმედებას და მიმდინარეობას. „იგი“ ფენა, ფრთის თეორიით, მძაფი კონფლიქტურ მიმართებაში იმყოფება სხვა ცნობიერ ფენებთან ჩ-მე“ და „ზე-მესთან“. /იხ. კომპლექსი, განდევნილი განცდა/.

იდეა – /ბერძ. ιδεας გამოსახულება, წარმოდგენა, ცნება/ – ფს-გიაში, ი-ს წარმოდგენად თვლიან, ლაპარაკობენ ი-თა ასოციაციაზე, თანდაცნოლი ი-ებზე /ძველი ფს-გია/, ბოლვით ი-ებზე, „ი-თა ქარიშხალზე“ /ფსიქიდროია, ფსიქოპათოლოგია/. ამ შემთხვევაში ი-ის ქვეშ წარმოდგენას გულისხმობენ. მაგრამ წარმოდგენასა და ი-ს შორის მკვეთრი განსხვავება არსებობს. წარმოდგენა უფრო ვიწრო და ინდივიდუალური შინაარსისაა, ი-ს კი მეტი ზოგადობა ახას. და არსებითად მეტყველებასთანაა დაკავშირებული, ვერბალურ სტრულიციას ემორჩილება. დ. უზნაძის აზრით, განწყობის ასპექტით, წარმოდგენასა და ი-ს შორის მკვეთრი განსხვავება არსებობს. „წარმოდგენა, ჩვეულებრივ, იმავე პირობებში აღმოცენდება, რ-ჩც აღქმა. იგი აქტუალური განწყობის პროცესში. ი-ის შესახებ ეს არ ითქმის. თავისი აღმოცენებისათვის იგი ობიექტივაციას გულისხმობს. იმისათვის, რომ სუბ-ის გაუჩინდეს, წინასწარ ობიექტივაციის აქტივა საჭირო... წარმოდგენა და ი- ის თვალსაჩინო განსხვავებული ფს-გიური კატეგორიაა“ / დ. უზნაძე/.

მეცნ-ში ი- ისტმარება ძირითადი პრინციპის, დებულების, სახელმძღვანელო აზრის მნიშვნელობის მნიშვნელობის და ნაწარმოების დედააზრისა და მიმდინარეობის ჩანაფიქტის გავებით.

იდეათა ასოციაცია – ასოციაციურ ფს-გიაში იგივეა, რაც წარმოდგენათა ასოციაცია /იხ. ასოციაცია წარმოდგენათა/.

იდეათა ქარიშხალი – დამახ. ურთიერთდაკავშირებული სახეების, იღების სწრაფი მიმდინარეობა, აჩქარებული ასოციაციები. შეუჩერებელი მეტყველება. ჩნდება სუბ-ის ძლიერი აგზების, ეგზალტაციის მდგრმარეობაში. თან სდევს მანიაკურ ფსიქოზს.

იდეალი – წარმოშობილია სიტყვა „იდეა“-ან. – გულისხმობს: იმ

შინაარსის სრულქმნილ სახეს, რ-ის განხორციელებისკენაც არის ადა-
მიანის შისწრაფება მიმართული: |მისაბაზი ნიმუში, რ-იც ყველაზე სა-
სურველიდ და უკეთესად ასახავს იდეას, მრწამს, მისწრაფების მიზანს.
ყოველ მოქმედ ერთეულს აქვს თავისი | რ. მაგ., მეცნ-ის ი-აღ ითვლება
კეშმარიტება, ეთიკისა-ზნეობრივი სრულქმნა, სიკეთე; . ესთეტიკისა -
მშვენიერების ასახვა | ი დასახული აქვთ აგრეთვე ზეინდივიდუალურ
ინსტიტუტებსაც, მაგ., საზოგადოებას, ქლასს, სახელმწიფოს, კაცობ-
რობას; . შეიძლება ვიღაპარაკოთ აგრეთვე ეპოქის | ი-ზეც და სხვა. ყო-
ველ აღ-ნს თავისი | ი აქვს, სხვისაგან განსახვავებული, რ-იც მისი მო-
ქმედების მიზანს განსაზღვრავს და მისი სიცოცხლის აზრს შეადგენს.

იდეალიზმი – ფილოს-ში მიმდინარეობა, რ-იც წინააღმდეგ მატერია-
ლიზმისა, პირველად მოცემულად და ერთადერთ ჩეალობად იდეას, ცნობი-
ერებას, გონს, სულს, ფს-კას მიიჩნევს, ხოლო მატერიალურ სამყაროს, ბუ-
ნებას მეორეულ მოვლენად | თვლის მისი შეხედულებით ერთადერთი სინამ-
დვილეა ობიექტური არსებული „აბსოლუტური იდეა“, ცნობიერება, გო-
ნი, სული / ობიექტური იდეალიზმი გ. ჰეგელი/.

იდეალური – იდეალის შესაბამისი, უნაკლო , სანიმუშო / იხ. იდე-
| ალი/.

იდეატორული აპრაქსია იხ. აპრაქსია.

იდენტურ გამლიზიანებელთა შეფერხება – იხ. რანშპურგის ფე-
ნომენი.

იდეომოტორული ანუ იდეორეალური კანონი – იგივე „ეპარჟენტე -
რის ეფექტი“ / იხ./. ამ კანონის მიხედვით: „რ-იმე მოვლენის აღქმა, ან
წარმოდგენა – იწვევს მისი შესრულების იმპულსს“. ასეთია, უმრავლეს
შემთხვევაში, აღქმული ან წარმოდგენილი მოძრაობები, რ-აც სუბა .
იმეორებს იმავე სახით, რა სახითაც აღიქვა ისინი. მაგ., დამთქნარე-
ბა, სიცილი, ტრილი, ცეკვა, ლაპარაკის მანერა და სხვ.. მრავალი
საყოფაცხოვრებო ჩვევა. მათი გამოირება სრულდება, ჩვეულებრივ, ცნო-
ბიერების გარეშე, ნებისყოფის ჩაურევლად. ეს კანონი მოიცავს: შთა-
გონების, ჰიპოზის, იმიტაციის / მიბაძვის/ მოვლენებს. შეიმჩნევა, უფ-
რო ხშირად, ბ-ვობის ასაკში. მნიშვნელობა აქვს სოც. ფს-გიაში, სა-
დაც შთაგონება და მიბაძვა სოც. მოვლენათა განმსაზღვრელია.

იდიო /ბერძ. idios/ – თავისი, თავისებური.

იდიოლალი /ბერძ./. ანუ ავტონომიური შეტყველება. –ბ-ვის მიერ
შექმნილი საკუთარი მეტყველება შეიმჩნევა აღრიან ბ-ვობის ასაკში
/ 2-4 წ/, მალე ქრება და ბ-ვი იწყებს მის გარემოს შესატყვისს ენაზე
ლაპარატებს. . მაგ., გ. შტერნის ქალიშვილი ჰილდა, სიტყვათა ბერით შე-
მაღვენლობას ცვლილა, ამაზინჯებდა, მაგრამ მნიშვნ-ს უტოვებდა. იგივე
ფაქტი აღწერილი აქვს თ. იქსპერსენს ტუპებზე, | ე. სკუპინს და კ. შტუ-
მფს საკუთარ შეიღებზე. იესპერსენშა მას უწოდა „მცირე შეტყველება“.

ეს ფენომენი შეიმჩნევა აგრეთვე სუსტგონებიანებთან.

იდიოპათური /ბერძ. idios – თავისებური *pathos* – ტანჯვა/ – იგულისხმება: პირველადი, სხვა აგადმყოფობაზე დაუყვანადჭირდავადება.

იდიოსინკრაზია /ბერძ. idios synkrosis – თავისებური შერევა/ – ალერგიის ერთ-ერთი სახე, ორგანიზმის თანდაყოლილი ზემცირებულობა გარკვეული გამღიზიანებლის მიმართ. ასეთი გამღიზიანებელი შეიძლება იყოს რიამე საჭმელი, სუნი, საგანი და სხვა. მაგა, ზოგი ადამიანი ვერ იტანს მარწყვს ან ხენდროს, თუ კამა, – გამოაყრის ტანზე და ქავილი. აუტყდება, – მას აქვს ი. მარწყვისაღმი. და ხენდროსაღმი.

იდიოტია /ბერძ. idiotes – უვიცი, სულელი/ – თანდაყოლილი, ან ადრეულ ბობის ასაკში. შეძენილი ღრმა სუსტგონიანობა. გამომწვევი მიზეზი. შეიძლება იყოს ნაყოფის ან თვით დედის რაიმე დაავადება ნაყოფის განვითარების / ემბრიონულ / პერიოდში, ტვინის დაზიანება დაბადებასთან დაკავშირებით, ან თავის ტვინის დაავადება/ მენინგიტი, ენცეფალიტი/ დაბადებიდან პირველ ორ თვეში; აგრეთვე მძიმე შემკვიდრეობა / მაგ., სიფილის და სხვა/ . ი. არის მძიმე ფორმის გონებრივი განუვითარებლობა, ა. ბინეს მიხედვით: ი. ორი ან სამი წლის ბ-ვის გონებრივი. განვითარების დონეს არ აღემატება. ი-ის დამახასიათებელი. ნიშნებია: გონებრივისიჩუნვე, დროის, სივრცის, რეზვის ცნებების უქონლობა, მოკლებულია ელემენტარული. აზროვნების լუნარს; ... მოტორიკა – შეზღუდული, უკირს სიარული, თავის მოვლა არ შეუძლია, მეტყველება სრულებით განუვითარებელი. ინტერესი ორგანული მოთხოვნილებების ზევით არ აღის, | შეგრძნება – შეზღუდული, ზშირად გაუკულმართებული. წერაკიონგვის სწავლა არ შეუძლია, მარტივი პირობითი რეფლექსის განმტკიცება ჭირს. სტერეოტაქტულად იმეორებს ერთსა და იმავე უაზრო, მოქმედებას / თითის წოვა, ენის გამოყოფა, რაიმე წამოძახილის დაუინება/. ფიზ. აგებულება: დისპლასტიკური, მანვიანი, თავის ქალა ხშირად დეფორმირებული; დამოუკიდებელი ცხოვრება არ შეუძლია, საჭიროებს გამუდმებულ სოც. უზრუნველყოფის ღონისძიებებსა.

იდიოტია – იგივეა, რაც გენოტიპი /იხ/. .

იზოგენური /ბერძ. isos – თანაბარი, ერთგვარი და *genes* – წარმოშობა/ – მსგავსის გაჩენა, მაგ., მემკვიდრეობაში გენოტიპურად მსგავსი შთამომავლობის წარმოშობა

| იზომორფიზმი /ბერძ. isom – ტოლი, ერთნაირი, πορφέ – ფორმა/ – გეშტალტთა ერთიანობა ფს-გიაში ტვინის ფიზიოლოგიური პროცესებისა და შესატყვევის ფს-გური განცელის გეშტალტური ერთგვარობა, ორივე მოვლენათა წყობის, ურთნატობის, ეს აზრი, რ-რც პიპოთეზა, გეშტალტფსიქოლოგიაში. ვა გელერმა წამოაყენა „იზომორფიზმის“ სახელწოდებით. მისი აზრით, „განცდის კონკრეტული წყობა ზუსტი გამეორებაა შესატყვევისი

ფიზიოლოგიური პროცესის წყობისა ტვინშილ“. ეს იმას ნიშნავს, რომ განცდა და მისი ფიზიოლოგიური კორელაცია – ორივე ერთნაირი აღნავობისაჲ უფრო მარტივად გაგებული. ეს აზრი, რომ ყოველ ფს-კურ მოვლენას თავისი ნეიროფიზიოლოგიური პროცესი შეესატყვისება, ფს-გიაში გუშტალტუსიქლოგიამდეც იყო ცნობილი /გ. ე. მიულერი, ე. მახი, გ. ფეხნერი და სხვანი/.

ილუზია /ლათ. illusio – დაცინვა, მოტყუება/ – გარეგამლიზიანებელი სინამდვილის დამახინჯებულად აღქმა, მცდარი აღქმა განსხვავებით |ჰალუცინაციისაგან რის გამომწვევი საგანი ცოველთვის ობიექტურადაა მოცემული.

სინამდვილის ილუზორული აღქმის მიზეზი სხვადასხვაგვარია:

1. ფიზ. ი-ას /წყალში ჩაშვებული სწორი ჯოხი გადატეხილად ან მოლუნულად გვეჩერენება/ აჩენს |ფიზ. მოვლენათა/ სხივების გადატეხა პაერში და წყალში/ მხედველობის ორგანოზე ზემოქმედება. 2. ფიზიოლ. ი-ას /მხედველობის ნეგატიური კვალი/ აჩენს მხედველობის ორგანოს გარკვეული თავისებურება /იხ. მხედველობის თანამიმდევარი კვალი/. 3. ფს-გიური ი-ის გამომწვევი მიზეზად ფს-კური ფაქტორია მიჩნეული. ფს-გიური ი-ის მრავალი სხვადასხვა სახეა ცნობილი: ა/ მხედველობითი ი. საგანთა ვრცელობითი თვისებების აღქმასთან დაკავშირებული. ასეთია მაგ., ყველა „გეომეტრიულ-ოპტიკური“, იხ. /შრედერის კიბის |ი; . ცენტრულნერის |ი; . ჰერინგის ვარსკვლავისებური |ი; . პოგენდორფის, ზანდერის, მიულერ-ლიერის |ი; . სიდიდის/კონტრასტული ჩუ-ები და სხვ./;. ბ/ ი-ები დაკავშირებული მოძრაობის აღქმასთან, ასეთია მაგ., ტაუ-ლენომენი; . ფი-ფენომენი; . სტრობოსკოპული მოვლენა; . ფაქტიურად უმოძრაო საგნების მოძრავად აღქმა და სხვა. /იხ. მოძრაობის ი-ები/. გ/დროის აღქმის ილუზიები: /მოლოდინის შემთხვევაში ხდება დროის გადაფასება, გვეჩერენება, რომ დრო ძალიან ნელა მიღის. შთაბეჭდილებათა სიმრავლე დროის ხანგრძლივობას/ ამოკლებს, შთაბეჭდილებათა სილარიბე, პირიქით, დროის შეფასებას ახანგრძლივებს/ „სავსე დროის კანონს“ ემორჩილება. /მხიარულად დროის გატარება ხანგრძლივობის განცდას ამოკლებს; მოწყენილობა, სევდიანობა, პირიქით, დროის განცდას ახანგრძლივებს/. დროის განცდა სუბ-ურობით ხასიათდება და სწორედ ეს |სუბურობას დროის აღქმაში ი-ის წყარო /იხ. |დროის აღქმა/.

გარდა მხედველობის შეგრძნებისა, ი-ები შეგრძნების სხვა მოდალობებშიც ჩნდება, მაგ., სიდიდის კონტრასტული |ი. შეგრძნების ყველა მოდალობას ახასიათ, შეიძლება წარმოშვას აგრეთვე მცდარი მოგონების /მეხსიერების/ საფუძველზეც. ასეთია მაგ., კარგად ცნობილი „უბვენანულის ილუზია“ და „არასტროსი ან ნახულის ილუზია“ /იხ./

განწყობის ილუზიები – /დამუშავა და ჩ-ჩუ შეცნა/ კვლევის მეთოდი ფს-გიაში შემოიტანა დ. უზნაძემ/ ორი სახისაა: ასი- მილაციური და კონტრასტული.

კონტრასტული | ღ. ექსპერისტი: სიდიდეების ურთიერთშე- დარების მიზნით ცპ-ს ტაქისტოსკოპურად ორი წრის ნახაზი ეძლევა – მარჯვენა მხარეზეა დიდი წრე, ხოლო მარცხენა მხარეზე უფრო პატარა წრე. ამ თანამიმდევრობით წრეების განმეორებითი ჩვენება 10-15 - ჯერ /საგანწყობო ცდები/ ცპ-ს უქმნის მარჯვენა დიდი წრის და მარცხნივ პატარა წრის დანახვის განწყობას. განწყობის ამ ფონზე ცპ-ს შესაღარ- ებლად აწოდებენ ორივე მხარეზე /ჩ-ჩუ მარჯვნივ, ისე – მარცხნივ/ ერთ- ნაირი სიდიდის წრეებს /ერიტიკული... ცდები/. მარჯვნივ, სადაც სუბი- ექტს საგანწყობო ცდებში დიდი წრე ეძლეოდა, ცპ-ს ახლაც დიდს მოელის, მაგრამ წინააღმდეგ მოლოდინისა აქ ის წრეს უფრო პატარად დაინახავს. ვიდრე მის ტოლ წრეს მარცხენა მხარეზე ცპ-ს გაუჩნდა კონტრასტული | ის, ე. ი. დაინახა არსებულ განწყობაში ნავარაუდევი დიდი წრის კონ- ტრასტი – პატარა წრე. კონტრასტული ი-ის გაჩენა, ჩ-ჩუ ყოველი ი-ისა და საერთოდ, ხდება სუბიექტის ცნობიერი. აქტივობის გარეშე, კონტრასტის ფენომენი ერთხანს მეორედება უცვლელად და სინამდვილის ადეკვატურ აღ- ქმას /წრეების ტოლობის დადასტურებას/ „ზოგჯერ თანდათან, ასიმილა- ციური ილუზის მონაცვლეობით, ზოგჯერ კი პირდაპირ, უშუალოდ აღ- წევსა.

ღ. უზნაძის თეორიით კონტრასტული ი. ჩნდება, როცა არსებული განწყობა /ჩვენს შემთხვევაში საგანწყობო ცდებით შექმნილი „დიდი – პატარას“ განწყობა/ ვერ ახერხებს ახალი სიდიდეებისა აღქმას, თავის- თან ასიმილირებას, მაშინ ის /განწყობა/ ირღვევა და აღგილს უთმობს საწინა განწყობასა რ-ლიც საწინა. ანუ კონტრასტულ რას აჩენს. კონტრას- ტულიერ, არსებითად ასიმილაციური ი-ის როლს ასრულებს, რადგან ასი- მილაციის გზის გარდა სინამდვილის აღქმის სხვა გზა არც არსებობსა.

ასიმილაციური ი.: საგანწყობო ცდაში ც. პ-ს ეძლევა მარჯვნივ ოდ- ნავ დიდი, წრე, ვიდრე მარცხნივ. კრიტიკულ ცდაში მიწოდებულ ტოლ სი- დიდეებს ის აღიქვამს განწყობის შესატყვისად: მარჯვენა მხარეზე წრე ოდნავ უფრო დიდად მოეჩვენება, ვიდრე მარცხენა მხარეზე, ე. ი. მარჯვე- ნა მხარეზე, სადაც საგანწყობო ცდებში ოდნავ უფრო დიდი წრე ეძლე- ოდა, იქ ახლა /კრიტიკულ ცდაში/ ტოლ სიდიდეს იღუზორულად კვლავ|ოდ- ნავ დიდად დაინახავს, რიც თანდათან | ადეკვატურ აღქმაში გადავა.

როგორც კონტრასტული, ისე ასიმილაციური ი-ის შემთხვევაში, | ი. ჩნდება გარკვეული, განწყობის საფუძველზე, რ-იც წინასწარ ექმნება სუბ-ს საგანწყობო ცდებით; ამიტომ ეწოდება ამ ილუზიებს განწყობის

ილუზიებია. ეს შოვლენა იმიტომ, რომ კრიტიკულ ცდაში ფაქტიურად ტოლი ობიექტები, არატოლად, ე. ი. მცდარად აღიქმება.

განწყობის ჟ, ჩნდება, როცა პირობა / განწყობა/, რ-ის საფუძველზე ცუნდა წარმოშვას აღქმა, ოღვევახოლო მის აღვილას განძლივიცუბული ახალი პირობა აღქმის არსებული მზაობის / განწყობის/ მდგომარეობას არ უდგება, არ ეგუება.

განწყობის ჩ-ის ახას.: ა/დიანამიკურობა / გარკვეულ პირობებში წარმოიშობა, თავის მიმღინარეობაში ფაზურად იცვლება და ამის შემდეგ გადაღის აღეცვარური აღქმის ფაზაში, ჩნდება შეგრძნების უველა მოდალობაში/. ბ/ზოგადობა / არ ატარებს ლოგიკურ ხასიათს, არამედ ერთ მოდალობაში გაჩენილი ი ერტელდება უველა მოდალობის აღქმაზე, ის მთლიან-პიროვნული მოვლენაა/.

განწყობის ჟ. სუბ-ის იმ მდგომარეობის გამოხატულებაა, რ-იც განწყობის ეფექტის – ქცევის – მიმღინარეობას განსაზღვრავს, ამიტომა შესაძლებელი საზოგადო პიროვნების კვლევის მეთოდად მისი გამოყენება, რაც ფაქტიურად დაუზნაძემ გააკეთა.

ილუზის თამაში – შეიმჩნევა „უიზუ თამაშის“ გვერდით ორი წლის ბ-ვის ასაკში, იგი თავის მწერერვალს ხუთი წლის ასაკში აღწევს, 6 წლიდან მკვეთრად ეცემა, მაგრამ სულ არ ისპობა და შეიძლება. შეგვხვდეს სასკოლო ასაკშიც ი თ გარკვეული სიუჟეტის მატარებელია მასში. ბ-ვი თითქოს ასცენიურებს გარკვეულ მოქმედებას, სადაც როლების შემსრულებელი თვითონ არის. თამაშობს „ცხენობანას“, „საჭრობანას“, „შვილობანას“, აძინებს დელოფალას და სწვა უველა ესენი | ა თ ებია; მათი დამახასიათებელია აღმზრდელობითი ტენდენცია, ე. ი. მოძრაობებს აქ თეითლირებული მნიშვნელობა კი არ ენიჭება, არამედ გამოხატავენ. იმ აზრს, რ-იც მათში იგულისხმება. ი თ გარკვეული აზრის მატარებელია, აზრდებული ქცევაა. როდესაც ბ-ვი ჯოხზე ზის და ცხენობანას თამაშობს, მან იცის, რომ, არც ჯოხია ნამდვილი ცხენი, და არც მისი მოძრაობებია ნამდვილი ცხენოსნობა. აქ მოქმედება მხოლოდ იმას გამოხატავს, რ-აც მისი ფანტაზია გულისხმობსა ჲმიტომაც თამაშის ამ სახეობას, „ფანტაზის“ თამაშისაც უწოდებენ; ფანტაზიას საფუძვლიდ უდევს ბ-ვის ემოციურობა და სუბურობა. ამის გამო, მეორე წლიდან ბ-ვის წარმოდგენები. არა მარტო რეპროდუქციულია, არამედ პროდუქციულიც: ამიერიდან ცნობიერება შესაძლებელს ხდის პროდუქციული ფანტაზიის ამოქმედებას; ბ-ვს უვითარდება შემოქმედებითი წარმოსახვის უნარი, რაც მნიშვ-ის ანუ ა ზ რ ი ს ცნობიერების გაღვიძებასთან არის დაკავშირებული. | ი თ ის აზრს არსებითად ბ-ვის ფანტაზიის ეს თავისებურება განსაზღვრავს: / იხ. თამაში/.

**იმანენტური /ლათ. insensatio –შინაგანად ნიშანდობლუი/- ზოგა
მნიშვა – საგნის ან მოვლენის ბუნებიდან გამომდინარე, მოვლენის არსში.
ნაგულისხმევი, ფს-გიაში: ფს-კურ მოვლენათა განსაზღვრულობა შინაგა-
ნი ფაქტორებით, შინაგანად გაპირობებული ფს-კური მოვლენა, მაგ., შინა-
განი აღქმა.**

**იმაჟინური /ლათ. imago – სახე, ხატი, მოჩვენება, წარმოდგენა/ –
წარმოსახული, არანამდვილი. ფსიქოანალიზის თეორიაში: ქვეცნობიერში
ჩაძირული სხვა ადამიანის სახე, რ-იც ზეგავლენას ახდენს სუბის ქვევაზე**

**იმბეცილობა /ლათ. imbecillus insensatio, უძლური/ – თანდაყოლილი ან
ბ-ების ადრეულ ასაკში შეძენილი სუსტგონიანობა. ი-ის გამომწვევი მიზე-
ზები, ისე რ-იც სუსტგონიანობის სხვა სიხეებისაც შეიძლება იყოს: 1.
ნაყოფის ან დედის დაავადება ნაყოფის განვითარების ემბრიონულ პე-
რიოდში; 2. ორგანული ტრავმა დაბადებასთან დაკავშირებით და 3. თა-
ვის ტვინის მძიმე დაავადებანი /მენინგო-ენციფალიტი. და სხვა/. ზე-
ბილობაზე უფრო ღრმა კუასუსტობაა, მაგრამ იდიოტობაზე უფრო იოლია.
ი-ლის აზროვნების ფუნქციები სავსებით დაქვეითებულია, ცნებით აზროვ-
ნებას მოკლებულია, წარმოდგენები კონკრეტული საგნების ხატით განისა-
ზღვრება, გონებრივი განვითარება, 3-4 წლის ბ-ების გონები განვით-ბის
ლონეს ერ სკოლება, მეტყველება – ჩამორჩენილია წ-ლ ბ-ეს ნორმალურ,
მასობრივ სკოლაში სწავლა არ შეუძლია, წერა-კითხვა, ინგარიშის ელე-
მენტარული ცოდნის შეძენა – დიდ სიძნელეებს შეიცავს, სასკოლო დისცი-
პლინის ვერ ეგუება, ახასიათებს დეზორგანიზებული ქცევა, იმპულსურია,
ფიზ. აგებულება – დისპლასტიკური, არაპროპორციული, მოტორიკა ცუ-
დად განვითარებულია. თავის მოვლა /დაბანა, ჩაცმა და სხვ./ უკირს წ-ლი.
ბ-ეი საჭიროებს საგანგებო ზედამხედველობას სპეციალურ სააღმზრდელ
დაწესებულებაში, საღაც მას შრომის ელემენტარულ ჩვევებს შეუმუშავე-
ბენ.**

**იმიტაცია /ლათ. imitatio – მიბაძვა/ – ნიშნავს იმოქმედო ისე, რ-
იც მოქმედებს სხვა, წაბაძო, მას დაემსგავსო იხ. იდეომოტორული კანონი,
მიბაძვა/.**

**იმპულსი /ლათ. impulsus – ბიძგი/ – ენერგიის სამოქმედო აქ-
ტება, ძალების ერთბაშადი აგზნება შინაგანი ბიძგის ზეგავლენით.**

**იმპულსური. მოქმედების პირველი დონე – იხ. განწყობა წარმოდ-
გენის საფუძველზე.**

**იმპულსური ტიპი – სუბ. რ-აც ახასიათულ აგზნებადი ტემპერამენ-
ტი და უშუალო აფექტური მოქმედებისათვის მაღალი მზაობა. მისი მო-
ქმედება ჩვეულებრივ, ემოციურ-აფექტური, აღმოცენდება აქტუალური
მოთხოვნილების საფუძველზე და ცნობიერების კონტროლისა და ნებელობ-
ის აქტების გარეშე მიმდინარეობს.**

იმპულსური ქცევა – და უზნაძის თეორიით ქცევის ერთ-ერთი ფორმა, როგორც აქტუალური მოთხოვნილების და კონკრეტული სიტუაციის საფუძველზე შექმნილი განწყობის ზეგავლენით | წარმოოშობა და ხორციელ - დება მაგა, როგორც აღნის რამე აქტუალური მოთხოვნილება აქვს, მაგა, წყალი სწორობა, მასში ამ მოთხოვნილების იმპულსი აღიძერის; ბოლო ის აქტუალური კონკრეტული სიტუაცია, რასაც ამ მოთხოვნილების დაკმაყოფილება შეეძლება მას გარდავის ქცევის, მოქმედების განწყობილებას უქმნის. თუ წყალი იქვე მაგიდაზეა, ის ხელს გასწევს, წყალს კიქაში და ისხამს და დასუსტს, თუ წყალი მეორე ოთახში ეგულება, წავა და აღნიშნულ მოქმედებას იქ შეასრულებს, ან თუ იქვეა ვინმე ახლობელი, სოხოვს წყალი მოუტანოს. უკეთა ეს ქცევა | ი. ე-ია, რაც აქტუალური მოთხოვნილების და კონკრეტულ მოქმედების სიტუაციის ურთიერთობით შექმნილი განწყობა განსაზღვრავს. საწინა ნებისმიერი ქცევისა, კი კის შემთხვევაში სუბი არ დგას სიძნელის შემცველი ამოცანის წინაშე, იგი არ მიმართავს მოტივთა შეპირისპირებას, გადაწყვეტილების მიღების აქტის, ობიექტივაციას ქცევი მარტივად შეულერჩებლად მიმღინარეობს, საკუთარი „მე“-ს აქტივობის განცდა არ ჩნდება ი. კ.-ს სახეებია: მოხმარება, სხვათა მომსახურება და თვითმომსახურება / იხ. ქცევის ფორმები; ქცევის ექსტროგენური ფორმა / .

ანალექგარური გამოიზიანებელი / ლათ. ი. უარუ ნაწ. ამაღლებასას - შესატყვეისი, გათანაბრებული / – მგრძნობელობის რიმე ორგანოს გალიზიანება მისთვის შეუფერებელი, არასპეციფიკური. გამოიზიანებლით, მაგა, თვალისთვის ან უურისთვის : ი. გ. ჭიქნება დაწოლა, ქიმიური ნივთიერებით ზემოქმედება, ან გაღიზიანება ელექტროდენით. ცნობილია, რომ ი. გ. ნაწილობრივ მაინც იწვევს გრძნობის ორგანოს შესატყვეის რეაქტაციას. მაგ თვალზე დარტყმა მაინც სინათლის რეაქციას მოგვცემს და სხვ. / იხ. შეგრძნების ორგანოთა სპეციფიკური ენერგიის კანონი, აღეგვატური გამოიზიანებელი / .

ანდეტერმინიზმი / ლათ. ი. ლ-და determinare – განსაზღვრება/-ფილოს-ში მოძღვრება ნებისყოფის თავისუფალი მოქმედების შესახებ. ი. ამ-ტკიცებს, რომ აღ-ნის მოქმედება არ არის მიზეზობრივად განსაზღვრული, მისი მოქმედება არ არის მის გარეშე არსებულ. რამე სხვა პირობას დაქვემდებარებული, აღ-ნის ქცევა არ არის შებოჭილი არც მისი ხასიათით, არც მოტივთა შორის პრძოლით ან რამე გარე სიტუაციით. ნებისყოფა თავისუფალი თავისი მოქმედებაში. ამის მთავარ არგუმენტად ქ. იყენებს მოქმედების თავისუფალი არჩევანის განცდას, ე. ი. როგორც აღ-ნი მოქმედებს, მაშინ კიდევ იცის, რომ ეს მოქმედება მის მიერ არის განსაზღვრული, მას აქვს საკუთარი აქტივობის ცნობიერება.

| საწინა მიმართულება – დეტერმინიზმი გულისხმობს, რომ, როგორც ფორმი

მოვლენა, ისე ნებისყოფის მოქმედებაც, მიზეზობრივი მიმართებითაა განსაზღვრული, ამის სასარგებლოდ უმთავრესად ის ფაქტი მეტყველებს, რომ ნებელობის მოქმედებას წინ უძღვის მოტივთა შორის ბრძოლა, არჩევანის მიღებას მოტივი განსაზღვრავს. ამიტომ ლაპარაკი ნებისყოფის თავისუფალი მოქმედების შესახებ, დეტერმინიზმს უსაფუძვლოდ მიაჩინია.

არაერთი ფს-გიური ექსპერტი გამოკვლევა მიეძღვნა ნებელობის პრობლემას /ა. ლინდგორსიკი, 1925, ნ. ახ. 1935/. ნებისყოფის თავისუფალი მოქმედების საკითხის გადაქრა ნაცალი აქვს აგრეთვე და უზნაძეს, მისი აზრით, სწორია დეტერმინიზმის მტკიცება, რომ, როცა აღნიშნული არამდენიმე შესაძლებლობას შორის ამ გარკვეულ მოქმედებას იჩინევს, ამას თავისი მიზეზი აქვს, რომ მას გარკვეული მოტივი, მოტივის მოტივის მიზეზი აქვს, რომ მას გარკვეული მოტივი, მოტივის მოტივისა – საკუთარი აქტივობის განცდა – არის საფუძველს მოკლებული. ამ საწინააღმდეგო დებულებათა შერიგებას და უზნაძის განწყობის თეორია შემდეგნაირად ახერხებს: როცა ადამიანი აქტუალური სიტუაციის ზე-გავლენას აიცდებს და იმპულსურ მოთხოვნილებას გაექცევა, იგი ნებისყოფას მიმართავს და წარმოსახული სიტუაციის პირობებში ქმნის თავის თავში განსაზღვრულ განცდას, რის საფუძველზეც წარმართდეს შემდეგ თავის მოქმედებას ეს განწყობა სუბის დამოუკიდებელი შემოქმედების ნაკოფია და სწორედ ეს ქმნის სუბის აქტივობის და, მაშასადამე, ნებელობის თავისუფალი მოქმედების განცდას. მოქმედების ამ მონაკვეთში ნებელობის თავისუფლება დასაბუთებულია. მაგრამ ის ფაქტი, რომ ნებელობის მოქმედებას მარც განსაზღვრული ფაქტორი განცდას უძღვის წინ – ეს მის დეტერმინისტულ ხასიათზე მიუთითებს. რაღვან ნებისული მოქმედების საფუძვლად მდებარე განწყობა თვითონ მთლიანად დეტერმინირებულია მოთხოვნილებით და წარმოსახული სიტუაციით. „ნებელობა თავისუფალია, რამდენადაც ის აქტუალური სიტუაციის გავლენას არ ემორჩილება, რამდენადაც აქტერი მომდინარე იძულებას არ განიცდის. იგი თავისუფალი, რამდენადაც მასზე მოქმედი სიტუაცია წარმოსახვითია, მაშასადამე, სუბის მიერად გაცნობიერებული. მაგრამ იგი დეტერმინირებულია, არაა თავისუფალი, რამდენადაც, თუმცა წარმოსახულით, მაგრამ მარც სიტუაციითაა პირობადებული“ /დ. უზნაძე/ | საწინა დეტერმინიზმი.

ინდივიდუალიზმი – სწავლების პრიცესში მოსწავლის ინდივიდუალური შესაძლებლობის გათვალისწინება და სასწავლო მასალის შინაარსისა და სწავლების მეთოდიების შეგვება მოსწავლის თავისებურებასთან და ინდივიდუალურ შესაძლებლობასთან.

ინდივიდუალიზმი /ლათ. *individuum* – განუყოფელი/ – პირადის, ინდივიდუალური პრინციპის საზოგადოებრივზე ზევით დაყენება, პიროვნების თავისებურების წინ წამოწევა, განსაკუთრებით ქცევაში, შეხე-

დულებებში, ესთეტიკაში, ფილოს-ში – მსოფლმხედველობა, რ-ლის მიხე-
დვით ნამდვილი არსებობა ინდივიდუალურ ფორმაში ყოფნას მიეწერება.

ინდივიდუალური ფსიქოლოგია – იგივე დიფერენციული ფს-გია, რ-იც
შეისწავლის ფს-კის ინდივიდუალურ თვისებებს /ვ. შტრენი/.

ინდივიდუალუსიქოლოგია – /ი. ადლერის მიერ შემუშავებული სა-
ხელშოდება. სიღრმითი ფს-გიისა და ფსიქოანალიზის იმ მიმართულებისა-
თვის, რ-იც შექმნა მან თვითონ იმის შემდეგ, რაც ზ. ფროიდს გაემი-
ჯნა /1910/. იგის შეხედულებით აღ-ნის სიცოცხლის მიზანი |წარმოიშობა-
ინდივიდის „მე“-ს საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან ურთიერთობის პრო-
ცესში. ყოველი სუბ-სოციალური ურთიერთობის საფუძველზე იმუშავებს
თავისი სიცოცხლის გეგმას /Lebensplan/ და იღწვის იმისათვის, რომ
დაიმკვიდროს საზოგადოებაში კუთვნილი ადგილია მაგრამ ამ მემკვიდრე-
ობისათვის ბრძოლაში მას ხშირად აკლდება საჭირო ძალები და უჩნდება
საკუთარი პიროვნების უკმარობის განცდა. ასეთ შემთხვევაში აღ-ნის
განვითარებისა და მოქმედების მიმმართველ პრინციპად ი-მ საკუთარი პი-
როვნების არასრულფასოვნობის დასათვარავად /საკომპენსაციოდ/ მიმარ-
თული ძალების არაცნობიერი სწრაფვა აღიარა. მართალია, ზოგჯერ ასე-
თი სწრაფვა დიდი მიღწევების |საწინდარი ხდება, მაგრამ ხშირად ეს ძალე-
ბი ვერ აღწევენ მიზანს, პიროვნება ვერ იმკვიდრებს ცხოვრებაში მისთვის
სასურველ ადგილს. ამის ნიადაგზე ი-ის შეხედულებით სუბ-ში წარმოი-
შობა შინაგანი კონფლიქტი, რ-იც ნევროზული რეაქციის სათავე და საფუ-
ძველი ხდება.

ი-ის შეხედულებით საკუთარი პიროვნების არასრულფასოვნობის გან-
ცდა ბ-ვობის პერიოდიდანაც მუშავდება ამას ხელს უწყობს ბ-ვის მიერ
თავის სისუსტის, უმწეობის, დიდებისგან დამოკიდებულების განცდა მი-
სი შეხედულებით სწორად დაყენებული აღმზრდელობითი სისტემა უნდა
ცდილობდეს |ჩაუნერგოს ბ-ვს (შთაგონებით, გამხნევებით, საზოგადოებრივ
ცხოვრებაში ჩართვით) საკუთარი პიროვნების რწმენა, შეუქმნას მას
თავისი ძალების შესახებ | რეალური წარმოდგენა

ინდივიდუალია – ფს-გიაში: საკუთარი თავის გამოკერძოება, გა-
მოყოფა, საკუთარი ინდივიდუალობის დადგენის პროცესი, „მე“-ს სწრა-
ფვა საკუთარი პიროვნების გამოკვეთისაკენ, გაინდივიდუალობისაკენ. ი-
გულისხმობს აღ-ნის განვითარებას ინდივიდუალურ ფორმაში, რაც სუბი-
ექტის საკუთარ, მთლიან და დამოუკიდებელ ყოფნას, ინდივიდუუმად ჰე-
ვას ნიშნავს

ინდივიდუუმი: ინდივიდი – /ლათ. individualis – განუყოფელი/ მთლია-
ნი, დაუშლელი, განუმეორებელი, სხვა ყველაფრისაგან გამოყოფილი, თავის
თავში დახშული, შინაგანად დასათვესურებული ორგანიზმი. ცნება ისტირა-
თადად და არსებითად აღ-ნის, რ-რც/კერძო არსების აღმნიშვნელია. და უზ-

ნაძის განმარტებით, ი. მოთხოვნილებისა და ქცევის სუბიექტია, ი-ის განუ-
შეორებლობა, მისი თავისებურება, რითაც ის ყველა სხვა ი-საგან-გამოიჩ-
ჩევა, ი ნ დ ი ვ ი დ უ ა ლ ო ბ ა ს შეადგენს. გარემოსამყაროსთან მიმარ-
თებაში, თავის დამოკიდებულებაში საზოგადოებასთან და საზოგადოდ
სხვასთან, ი-ს პიროვნება ეწოდება.

ინდოლენცია /ლათ. *indolentia* – უმტკივნელობა/, ტკივილისადმი უგ-
რძნობლობა, გადატანით უგულგრილობა, უგრძნობლობა.

ინდუსტრიული ფსიქოლოგია – /ლათ. *industria* – მოქმედება/ – გამო-
ყენებითი ფს-გიის ერთ-ერთი დაწევი. შეისწავლის აღ-ანს, რ-რც ფს-გი-
ურ ფაქტორს ინდუსტრიული წარმოების პროცესში, ემსახურება შრომის
მეტნიერულ ორგანიზაციას და ჩატარებული ადგინიზაციას /იხ. რაციონალიზაცია/.
ინდუსტრიული ტექნიკის განვითარება და მისი გამოყენება დამოკიდებუ-
ლია ად-ნის, რ-რც წარმოების ფაქტორის ცოდნაზე, მის პროფესიულ თა-
ვისებურებებზეად-ნისა და მანქანას შორის შესატყვისობის გათვალისწი-
ნებაზე. ეს და, საზოგადოდ, ად-ნის მანქანასთან შრომითი დამოკიდებუ-
ლების. საკითხებია ი. ფ-ის კვლევის საგანს შეადგენს.

ინდუქტორი /ლათ. *inductor* – აღმძერელი // – პარაფს-გიაში: სა-
განი, რ-იც პარაფს-გთა რწმენით, შეიცავს პარაფსიქიდურ მოვლენათა
წვდომის ძალასა ასეთი საგნის მფლობელი, ამ საგნისაგან იღებს პარანორ-
მალურ ინფორმაციას. ი. უკაფავს მას ნათელხედვის გზას, ასრულებს
შეღიუმის როლს. /იხ. პარაფსიქოლოგია, პარანორმალური/.

ინდუქცია /ლათ. *inductio* – შეკვანა/ ლოგიკ-ში კერძო შემ-
თხვევიდან ზოგადის, კანონზომიერების გამოყვანა მეცნ-ში ემპირიული
კელების მთავარი მეთოდი. გამოცდილებაში დაკვირვებით და ექსპერ-ით
მიღებული ზასალის საფუძველზე ისეთი ზოგადი დებულების /წესის, კან-
ონზომიერების/ გამოყვანა, რ-იც თვითონ გამოცდილებაში უშუალოდ არ
გვეძლევა. ი-ის მეთოდით დადგენილი კანონზომიერება არა აბსოლუტური.
არამედ შედარებითი ხასიათისაა. ი. თავისი დასკვნებისათვის ეყრდნობა
ფაქტებს, ადარებს მათ ურთიერთს წონის, ზომის და სხვა ემპირიული
ნიშნების მიხედვით, ფართოდ იყენებს სტატისტიკას და ექსპერ-ს.

ინდუქციური დაავადება – ფსიქოპათოლოგიაში ნიშნავს შთაგო-
ნების ზემოქმედებით გამოწვეულ დაავადებას.

ინერვაცია /ლათ. / ფიზიოლ-ში – ცენტრალური გრძელების გატარე-
ბი სათანადო გზებით | ეფექტორისაგრძნ; ორგანოების და სხეულის ნაწილე-
ბის უზრუნველყოფა ნეირონით, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება
მათი კავშირი კანალი კანალი.

ინერტული ტიპი /ლათ. *inertia* – უმოქმედოქტუსი ფიზიოლოგ-
ის ი. პაგლოვის მიხედვით, ნერვული სისტემის მოქმედების თავისებური

ტიპი; . ანას. წერვული პროცესის /აგზნებიდან შეკავებაზე გადასვლა ან პირიქით/ გაძნელებული მიმღინარეობა. ჩვეულებრივ სიტყვაზმარებაში ი. ტ-ს უწოდებენ უსიცოცხლო, დუნე, მოუქნელ ად-ნს.

ინვარიანტული /ლათ. invariatio. ნაწ. varatio – ნაირობა, ცვალება/ -რიმე მოვლენის ნიშნის ან თვისების უცვლელობა, კონსტანტურობა, მაგ., ალქმის კონსტანტურობა და სხვა/.

ინვლუცია /ლათ. involutio. - უკუგანვითარება/-ფილოს-სი გ. ლაი-ბნიცი ი-ას უწოდებდა სიკედილს. ფს-გი ი. პერბარტი ი-ით აღნიშნავ - და წარმოდგენათა ისეთ რეპროდუქციას, რ-იც გამოწვეული იყო რიგში უკანასკნელი /ბოლო/ წარმოდგენით. მედიც-ში ნიშნავს მთლიანი ორგა-ნიზმის ისე რ-რც მისი ცალკეული ორგანოების, უკუგანვითარებას ასაკ - თან /ხანდაზმულობასთან/ დაგავშირებით. პათოფს-გიაში ი. გულისხმობს ფს-კურ პროცესთა აგრეთვე უკუგანვითარებას, რ-იც არააშვიათად ფსი-კოზში გადადის /ინგოლუციური ფსიქოზი/. საწინ. ევოლუცია, განვითა-რება.

ინსპირაცია /ლათ. inspiratio – ჩასუნთქვა, შთაგონება/- ხელოვნება-ში ი-ით აღნიშნავენ შემოქმედებით აღმაფრენას, შთაგონებას, იღეის უც-ბად „გაბრწყინებას“ და ცნობიერებაში ელვისებურ შექრას. კიცერონს მიაწერენ გამოთქმას : *Natus poeta sine affectu divinito alio aries excepit* პოე-ტი შთაგონების გარეშე/. ქართველი ფს-გის დ. უზნაძის აზრით, ნაწარ-მოების იღეის დაბადების პროცესში ხელოვანი „არაჩვეულებრივ აგზნებას გრძნობს, იღეებისა და გრძნობების არაჩვეულებრივ სიმდიდრეს და სი - ცხოველეს განიცდის, და ამ მომენტში თითქოს სრულიად სპონტანურად, მისი ნებისყოფის და ინტელექტის ჩარევის გარეშე, სრულიად არაცნო - ბიერად, მომავალი მხატვრული ნაწარმოების იღეა ისახება“.

დ. უზნაძის აზრით რის მომენტში დაბადებული იღეა წინამოსამ-ზადებელი საფეხურის – განწყობის– მუშაობის ნაყოფია.

რელიგიური გაგებით კი. ნიშნავს ზებუნებრივ ურთიერთობას ღმერ-თსა და აღ-ნს შორის დამყარებულს აღ-ში ღვთაებრივი სულის შთაბერ - ვის გზით.

კი. თავისი შინაარსით ახლოს დგას ინტუიციასთან. /იხ. ინტუიცია/.

ინსტაზი /ლათ. in – უარყა ნაწ. და ბერძ. stasis – შესვლა/-სამ-ყაროდან გამოთიშვა, გასვლა და თავის თავში ჩაძირვა, ნირვანულ მდგო-მარეობაში გადასვლა/.

ინსტინქტი /ლათ. instinctus – წაქეზება/ – ბიოლ-ში გარემო პირობებთან დამკიდებულებაში მიზანშეწონილი ქცევისადმი თანდაყო-ლილი მიღრეკილება. ი-ური ქცევა ცნობიერების მონაწილეობის გარეშე ხორცულდება ი-ური ქცევის მიზანშეწონილობა ინტელექტის მონაწილე-

ობას არ გულისხმობს, რაღაც მასში არც ქცევის მიზანია წარმოდგენილი. და არც მისი განხორციელების საშუალებებია გათვალისწინებული. მაგრა, არსებობს ერთგვარი ხოქო, რაც კუპრში გადასვლის შინ თავის გარშემო განსაზღვრული ზომის პარკს აკეთებს, უფრო დიდს, ვიდრე მისი სხეულია, თითქოს ის ცნობიერადა გაანგარიშებული იმ რქებისთვის, როცა მას გამოუვა მას შემდეგ, რაც მისგან პეპელა გამოიჩეკება ფუტკარი

აგებს ფიჭას ისეთი მათემატიკური სიზუსტით, რომ უმცირეს ფართობზე მაქსიმალური ოდენობის თაფლი მოთავსდეს; კიებით დაავადებული ძალის ეძებს და პოულობს ბალახს, როცა მას განკურნავს. ყველა ეს იური ქცევა წორციელდება შედეგის ცნობიერი გათვალისწინების გარეშე, თუმცა მათი მიზანშეწონილობა სრულიად უდავოა. იური ქცევის მიზანშეწონილობა არაცნობიერი და ბრძა რომაა, ნათლად ჩანს იქიდან; რომ ზოგიერთ სიტუაციაში იგი სავსებით აზიანებულ ქცევად იქცევა მაგა, იგივე ფუტკარი ფიჭის უჯრედებს ხურავს მაშინაც, როცა მათი ძირი გახვრებილია და შიგ თაფლი აღარაა, ან კიდევ, გალიაში დამწყვდეული ციყვი, დროის გარკვეულ პერიოდში, ასრულებს იმ მოძრაობებს, რ-თაც ის იყენებს ბუნებრივ პირობებში საკვების მომარაგების მიზნით, თუმცა გალიის სიტუაციაში ეს ქცევა სავსებით მიზანშეუწონელია.

ღ პავლენის აზრით იური ქცევა იგივეა, . რაც უპირობო რეფლექსი ცხოველის ქცევაში, მარტივი და რთული უპირობო რეფლექსები საფუძვლად უდევს ორგანიზმს ინდივიდუალურ ცხოვრებაში | შეძენოლ პირობით რეფლექტორულ კავშირებს, /იხ. პირობითი რეფლექსი/. განსხვავდება რეფლექსისგან იმით, რომ იგი არ წარმოადგენს ცალქეორგანოს რეაქციის გამლიზიანებელზე, არამედ რეფლექსთა სისტემას, რ-რც მთელი ორგანიზმის რეაქციას. წმინდა სახით მხოლოდ ცხოველისათვის არის დამახასიათდება იგი რამდენადმე სახეცვლილია: ნაკლებ სტეროტიპულია და შეზღუდულია ცნობიერებით. ი-ური ქცევის განმსაზღვრულია ძირითად ცხოველის ვიტალური მოთხოვნილებებით გამოწვეული შინაგანი მდგომარეობა.

ი-ები, თავისი ბიოლოგიური მნიშვნელობის მიხედვით, რამდენიმე ჯგუფად იყოფა, მაგა, კვების, თვითდაცვის, სქესობრივი, მშობლიური ზრუნების და სხვა. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ი-ები, რ-ებიც ზოგადი იჩენ ერთი და იმავე სახეობის ინდივიდთა ურთიერთდამოკიდებულებაში /ფუტკრების შეთანხმებული ქცევა ბუდის შენებისას, ან ჯოგური ი. ხერხემლიან ცხოველებში და სხვ./.

არსებობს თეორია /ჟ. სპერსერი, გ- ჯემსი/, რ-ის მიხედვითაც ცოველი ი-ური ქცევა წარმოადგენს რეფლექსების ჯაჭვს, რ-შიც ცხოველის ცოველი მოძრაობა, მომდევნო მოძრაობას გამომწვევი გამლი-

ზიანებელია და ასე გრძელდება მანამდე, სანამ ქცევის მიზანი
 მიღწეული არ იქნება ჯატეული ჩეფლექსის ეს თეორია ვერ
 ხდის ბოლომდე გასაგებიდ | მიზანშეწონილობის ფაქტს, იმას, თუ რ-რ
 გაჩნდა პირველად ის გზა, რიც მოცემულ სენსორულ შთაბეჭდილებებს
 ცხოველში მიზანშეწონილ მოძრაობას უკავშირებს.ჩ. დარვინის შეხე -
 დულების თანახმად, ეს კავშირი ბუნებრივი შერჩევის ნიადაგზე უნ -
 და იყოს მოპოვებული, ე-ი. იმ უთვალავი მოძრაობიდან, რ-საც ცხოვე -
 ლი მიმართავდა, გაიკაფა მხოლოდ იმ მოძრაობათა შესატყვისი გზები,
 რ-ებიც უველაზე უფრო მიზანშეწონილი იყო, შემდეგ თაობებს კი ისი -
 ნი მემკვიდრეობით გადაეცათ; . . ასე განმტკიცნენ გარკვეული გზე -
 ბი. ლამარკიზმის მიხედვით ეს გზები გაითვლა ცხოველის მიერ ცნო -
 ბიერად, შერჩეული მოძრაობების გზით, რ-ებიც შემდეგ ახალ თაობებს
 მემკვიდრეობით გადაეცა მაგრამ გ. მენდელის თეორიით დამტკიცდა, რომ
 ორგანიზმის მიერ პირად ცხოვრებაში შეძენილი თვისებები მემკვიდრე -
 ობით არ გადაიცემა. ეს თეორიები ძირითადად მექანისტურია და ამდე -
 ნად ი-ის | მიზანშეწონილობას ვერ წსნიან. შემჩნეულია, რომ ერთი და
 იგივე სენსორულ შთაბეჭდილებას სხვადასხვა მოძრაობა უკავშირდება,
 იმისდა მიხედვით, თუ როგორია სტუარია. მაგრამ, საიდან მოდის სი -
 ტუაციის ცვლილებასთან ერთად მოძრაობების ეს ცვლილება? გეშტალტ -
 თეორია სხვანაირად წსნის ი-ის მიზანშეწონილობას. კ. კოფა ამ მიმარ -
 თულების ერთ-ერთი წარმომადგენელი, ი-ურ მოძრაობათა თავისებურებ -
 ას მათ მთლიანობაში ჰვრეტს. მისი აზრით, ი-ური ქცევი ცალკე მოძ -
 რაობათა ჯამს! კი არ წარმოადგენს, არამედ ერთ მთლიან სისტემას, რ-შიც
 ბოლო მოძრაობა იმდენად ეკუთვნის ამ მთლიანს, რამდენადაც მისი სა -
 წყისი მოძრაობა „ქცევაში ჩეაქცია შეგუებულია გამლიზიანებელთან
 და არა მარტო გამოწვეულია მის მიერ. და სწორედ თვით ჩეაქციაა
 შეგუებული და არა მარტო მისი შედეგი“ /ქოფა/. სხვანაირად რომ
 ვთქვათ, ი-ურ მოძრაობათა დამახასიათებელ თავისებურებად მათი მი -
 ზნისკენ მიმართულება უნდა ჩაითვალოს.

დ. უზნაძის აზრით, გეშტალტორიზამ პირველმა მიუთითა იმ ფაქ -
 ტზე, რომ ი-ური ქცევა არ არის შემთხვევით დაკავშირებულ მოძრაო -
 ბათა ჯამი, არამედ მოძრაობები არიან ურთიერთთან არსებითად დაკავ -
 შირებული. მაგრამ ამ თეორიაში არ არის ნაჩვენები, თუ რა საფუძვე -
 ლი უდევს მოძრაობათა ამ მთლიანობას. უზნაძის თეორიის თანახმად,
 ი-ურ მოძრაობათა მთლიანობის საფუძველს კმნის ორგანიზმის ის სპე -
 ციფიკური მდგომარეობა, რ-იც შას, რ-რც გარკვეული მოთხოვნილების
 შქანე სუბს, სიტუაციის ზემოქმედების შედეგად უჩნდება. უზნაძე
 ამ მდგომარეობას განწყობას უწოდებს, რ-რც მოთხოვნილების

მქონე ორგანიზმის წინასწარ მზაობას გარკვეული ქცევის განხორციელებისათვის.

ინსტრუმენტალიზმი – იხ. პრაგმატიზმი.

ინსტრუქცია /ლათ. *instructio* – დარიგება/ – ფს-გიაში – დარიგება იმის შესახებ, თუ რა ევალება კპ-ს ფს-გიურ ექსპერის დროს ი-ას ადგენს ექსპერ-ატორი ცდის დაწყებამდე. მასში ჩამოყალიბებულია ექს-პერში გადასატრენი ამოცანის. პირობა ე. ი. რ-რ მოიჭეს კპ. რას მიაქციოს კურატლება, რა უნდა იყოს შედგენილი მარტივად, გასაგებად, მოძღვდ, დაეალებათა ზუსტი ჩამოთვლით, არ უნდა შეიცავდეს მზა პასუ-ხებს და შთაგონების მომენტებს. უველა კპ-ს ერთნაირად უნდა გადაეცეს.

ინტეგრაცია. /ინტეგრირება/ ლათ. *integratio* – ალლენა/ – ფს-კურ მოვლენათა გაერთიანება უფრო მაღალ სტრუქტურულ რომელობად, შედა-რებით დამოუკიდებელ ფს-კურ მოვლენათა შერწყმა ურთიერთთან ერთ მთლიანობაში, რ-იც ფუნქციონში, რ-რც დამოუკიდებელი მთლიანი ერთეული, რ-ის ნაწილები შერწყმის შედეგად არ იკარგებიან; არამედ შედი-ან მთლიანში თავისი სპეციფიკური ფუნქციით, ახდენენ ურთიერთზე ზე-გავლენას და თვითონაც მთლიანის ზეგავლენას განიცდიან. ასეთია მაგ., უმაღლესი სტრუქტურული მთლიანობა – „პიროვნება“, რ-იც ფსიქო-ფიზ-რად დიფერენცირებული ელემენტებისაგან არის ინტეგრირებული, ერთ მთლიანობად გაერთიანებული. ცოცხალი არსების მთელი ონტოგენეზური განვითარება ასეთი ი-ის პროცესისაგან შედგება: ფუნქციები იზრდება, მწიფდება, დიფერენცირდება, ერთდება, ურთიერთს ერწყმის და ერთ მიზანშეწონილ, კოორდინირებულ ერთეულად ყალიბდება. ამის პროცესი პად შეიძლება ნერვული სისტემის აგებულება მივიჩნიოთ, რ-ის ცალკე ნე-რეზული უჯრედებისაგან. შედგენილი სისტემებიდან მთავაზ, ცენტრალურ ნერვულ სისტემად არის ჩამოყალიბებული, რ-იც მოქმედება სავსებით კო-ორდინირებულია თავის ნაწილებთან ისე, რ-რც ამ ნაწილების მოქმედებაა შეთანხმებული ურთიერთთან და მთლიანთან.

რაც უფრო ძლიერადაა ინტეგრირებული რაიმე სისტემა, მაგ., პი-როვნება, მით უფრო ინდივიდუალური სახით არის ის გამოკვეთილი დაბალი ხარისხის სა ავად-ზე, დეფექტებზე მიუთითებსა კა უანე ისტრერიას მაგ., განიხილავდა, რ-რც ცუდი ი-ის შედეგს. სულიერად დაავადებული სუბ. არ წარმოადგენს ინტეგრირებულ პიროვნებას, ის „გახლეჩილი“ და დეზინტეგრირებულია.

ინტელექტი /ლათ. *intellektus* – წარმოდგენა, გაგება, აზრი/ – აზ-როვნების საფუძველი, შემეცნებითი ფს-კური პროცესების დისპოზიცია. /იხ. აზროვნება/.

ინტელექტუალიზმი – შეხედულება ფსიგიაში გულისხმობს, რომ ად-ნის ფს-კურ ფუნქციათა შორის ინტელექტს /გონებას, აზროვნებას/ წამ-ყვანი და განმსაზღვრელი როლი ენიჭება, რომ მასზე არის დამოკიდებული ად-ხის მთელი სულიერი ცხოვრების მიმღინარეობა, რომ გრძნობა და ნებელობა ინტელექტს დაქვემდებარებული ფუნქციებია, მაგ., ფსიგ ა ჰერბერტი /1776–1841/, ადამიანის მთელი სულიერი ცხოვრება წარმო - ღენიათა ასოციაციაზე დაჰყავდა, ე. ი. გონების, | ინტელექტის ერთ-ერთ ფორმაზე, ეთიკაში | ი. ზნეობის არსე უმთავრესად გონების საფუძველზე აგებს და მის ახსნა-გაგებაში უპირატესობას გონებას აკუთვნებს. პე - დაგოგიკაში – ი. გონებრივ აღზრდას ძირითად პრობლემად თვლის და მას წამყვან მნიშვ. ანიჭებს.

ინტელექტუალური გრძნობები – უმაღლესი გრძნობების ერთ-ერთი სახე. მაგ., გაკვირვება, ერვი, დარწმუნებულობა, ინტერესი, ცნობისმო - ყვარეობა და სხვა გონების მუშაობასთან დაკავშირებული გრძნობებია „გრძნობადი გრძნობებისაგან“ განსხვავებით მათ „უმაღლესი“ გრძნო - ბები ეწოდება იმიტომ, რომ „გრძნობადი გრძნობების“ მსგავსად ისინი ფერის, გემოს, სმენის და სხვა ასეთების პასიური აღქმით კი არაა გან - საზღვრული, არამედ ინტელექტის აქტიური მოქმედებით. განსხვავებით გრძნობა-ემოციებისაგან ა გ-ში გრძნობა, რ-რც სუბ-ური მდგომარე - ობა, წინა პლანზე არ დგას და წმინდა სუბ-ური მდგომარეობად არ განი - ცდება. ი. გ. აღმოცენდება აზროვნების პროცესთან დაკავშირებით, მათ. ში რაიმე ობიექტური ვითარების ძიებით გამოწვეული ინტელექტუალუ - რი აქტივობა დომინანტობს გრძნობაზე. სწორედ ეს ობიექტური ვითარე - ბის შემეცნებისაკენ სწრაფუა განსაზღვრავს აქ გრძნობებს და ამიტომაც ეწო - დება მათ „ინტელექტუალური“.

ინტელიგენტობა / გერმ. intelligence / – ფს-გიაში – გონიერება, მო - საზრება, „ახალ სიტუაციისაღმი შეგუების უნარი“ / გ. შტერნი / .

ინტელიგენტობის კოეფიციენტი – იგულისხმება გონებრივი განვი - თარების კოეფიციენტი / იხ. გონებრივი ასაკი; გონებრივი ასაკის კო - ეფიციენტი / .

ინტელიგიბელური / ბერძ. / – ფილოს-ში მხოლოდ გონებით, აზრით მისაწვდომი, ზეგრძნობიერი, იდეალი, ასეთია იდეები პლატონისებური გაგებით / იხ. იდეა /. ი. კანტის მიხედვით: ი-ია მხოლოდ აზრით და არა გრძნობადი აქტებით წარმოდგენილი და გაგებული შინაარსი. იქსმ - ყარო ვრცელობას მოკლებული იდეური სამყაროა. ი. კანტი აღნიშნავ - და აგრეთვე ად-ნის „ხასიათის“; ი-ობას: ემპირიული „ხასიათისაგან“ იგი, განასხვავებდა ი-ჩ „ხასიათს“. ამის მიხედვით ემპირიული „ხასიათი“. ობიექტურად მოცემული და კაუზატურად განსაზღვრული ნებისეული მო -

ქრისტემაა, ხოლო ი., მხოლოდ გონიერით მისაწვდომი, თავისუფალი „ხასიათის“ წმინდა არსი.

ინტერესი /ლათ. interes – მიმართულება, ტენდენცია, განზრახვა, ზისწრაფება/ – ფს-კური ფენომენის, განცდის ერთ-ერთი ძირითადი ნიშანი. სკოლასტიკური ფილოსის ეს ცნება თანამედროვე ფს-გიაში შემოიტანა ფრანც ბრენტანომ. მისი მოძღვრების თანახმად ყოველი ფს-კური ფენომენის არსებითი ნიშანია საგნისაღმი, მიმართულბა, ყოველი ფს-კური ფუნქცია რაიმე საგნისკენაა მიმართული, საგანს გულისხმობს: წარმოდგენაში რაღაც წარმოიდგინება, მსჯელობაში რაღაც შეიწყნარება ან უკუიგდება, სიყვარულს, ისე ვით სიძულვილს, თავისი ობიექტი. აქვს, ფს-კურის ამ მიმართულბას თავისი ობიექტისაღმი ანუ აღსანიშნისაღმი ი. ეწოდება/ ფს ბრენტანოს შეხედულებით ამ ნიშნით – ინტენციონალობით – განსხვავდება ფს-კური სინამდვილე ფიზ-საგან, ყოველი ფს-კური ფუნქცია აღსანიშნ საგანთან ინტენციონალურ დამოკიდებულებაში იმყოფება. ბრენტანოს ეს შეხედულება გაიზიარეს ა. შაინონგმა, ე. ჰუსერლმა, ს. გიტაზეკმა, კ. შტუმფმა, ზ. შელერმა, მ. პაიდეგერმა და სხვებმა იგი მტკიცედ დამკვიდრდა ფს-გიაშია.

ინტერესი /ლათ. interes – მნიშვნელობა აქვს/ – სუბ-ის აქტიური მიმართულება საგნისაღმია. ო-რც ფს-კური ფენომენი ი. „ინტენციებუალება გრძნობაა“. ინტენციებუალებრივი იმიტომ, რომ ჩნდება მხოლოდ შემე - ცნებით მოქმედებასთან დაკავშირებით, ხოლო გრძნობაა იმიტომ, რომ ი. შესაკრობ საგანთან სუბ-ის დამოკიდებულების განცდაა. სუბ-ურად ი. გარკვეული საგნის შემეცნებისაკენ მიმართული, ემოციურად შეფერილი მისწრაფებაა. კ. თეორიულ მოთხოვნილებას განსაზღვრავს: აძლევს შას გარკვეულ მიმართულებას; თეორიულ მოთხოვნილება შინაარსეულად განსხვავებული ი-ის სახით კლინდება: მაგა, ი. მათემატიკისაღმი, მუსიკისაღმი, ისტორიისაღმი და სხვა. ამიტომ ად-ნის გარემოსთან დამკიდებულებაში, ი. ჭრევის განმსაზღვრელი მოტივია, რაც მოქმედება მიჰყავს.

უინტერესო ჭრევა იძულებითი ხასიათისაა, ხოლო ი-ის თანხლება შესრულებას უკარგავს იძულებით ხასიათს და; იგი სუბ-ტის თავისუფალ, საკუთარ მოქმედებად განიცდება. ამიტომა, რომ ი. სწავლის ძირითად ფაქტორად ითვლება, ჰედულილობს სასწავლო მასალა ისე მიაწოდოს ბ. ეს, რომ იგი საინტერესო იქნას მისთვის. ი. ნაყოფიერი მუშაობის, კერძოდ სწავლის, მთავარი პირობაა.

ინტერირეცეპტორი – იხ. რეცეპტორი.

ინტერირენცია /ლათ. inter – შორის, ურთიერთ და სირთ – გადამტანი/ – ფს-გიაში – ერთი ფს-კური ფენომენის შემაღერხებელი

ზეგავლენა მეორე ფს-კურ მოვლენაზე, მაგ., ჩვევის გამომუშავების შემთხვევაში, ძველი, მისი მსგავსი ჩვევა ხელს უშლის ახალი ჩვევის გამომუშავებას /იხ. ასოციაციური შეკავება/.

ინტროდუქტორი /ლათ. introductio/ – მომთმენი, შემწყნარებელი/ – შეუწყნარებლობა, მოუთმენლობა – სხვისი შეხე - დუღებისა და აწმენის მიმართ შეურჩებელი დამოკიდებულება საწინ ტუ- ლერანტობა.

ინტროგენური ქცევის ფორმა – იხ. ქცევის ფორმები.

ინტროექცია /ლათ. introiectio/ – სხვისი შეხედულების, აზრის ან მოტივის თავისად გარდაქმნა, თავის თავში გადმოტანა, შთაგრძნობა. სუბის მიერ რაიმე მოვლენის თავის ინტერესთა სფეროში შეუვანა. ზუ ფრონტის თეორიით ი. „განლევნის“ საწინააღმდეგო ცნებაა, განლევნი- ლი შინაარსის ცნობიერებაში კვლავ შეუვანა. საპირ. პროექცია /იხ/.

ინტროვერტული, ექსტრავერტული /ლათ. introversion – შიგნით მი - მართული, extroversion – გარეთ მიმართული/ – კარალ გუსტავ იუნგის მი- ერ შეტანილი ცნებებია ფს-გისში.

კ. იუნგის აზრით, ყოველი ად-ნი შინაგანად; ტაქტუად თავისებურია, ის ან ი. ტიპია, ან კ. ყოველი შათგანი თავისებურ ფს-კურ წყობას გულის- ხმობს, ჩიტ მდგომარეობს მშაობაში, მიღრეკილებაში იმოქმედოს ან სა- კუთარი შინაგანი სამყაროს კარნასით /ი. / ან გარემოსამყაროს ზეგავ - ლენით /ე./

ი. ტიპი მიმართულია შიგნით თავის თავისეკენ, თავის აზროვნების, გრძნობისა და მოქმედების იმპულსს და უნერგიას საკუთარი შინაგანი სამყაროდან იღებს. მის ქცევის, პირველ რიგში, საკუთარი პიროვნება განსაზღვრავს, გარემოს ზემოქმედებას გაუჩინის, ახალი სიტუაციის წი- ნაშე უკან იხევს, საკუთარ თავშია ჩაკეტილი, გულჩათხრობილია.

ე. ტიპი მიმართულია გარესამყაროსაკენ. მისი აზრების, გრძნობე - ბის და მოქმედების განმსაზღვრელი, პირველ რიგში, გარეგანი ფაქტორია, იგი თავის მოქმედებას და რეაქციებს გარესამყაროს უთანხმებს, არ არ - ის თავის „მე-“ს ანალიზში ჩატირული, სხვასთან ურთიერობას ეძებს, ადვილად ამყარებს მათთან კონტაქტს, ახალ სიტუაციაში თავს ყოველ - თვის ფლობს.

ტერმინები ი. და ე., ჩ-ჩუ აღ-ნთა ტიპის აღმნიშვნელი ცნებები, ფარ - თოდას გავრცელებული ფს-გიურ და აგრეთვე მოსაზღვრე დარგების ღი - ტერატურაში. გამოკითხვის ანკურული მეთოდით და როჩშახის ტესტით ჩატარდა გამოკვლევები ამ ცნებითა უერთისკავშირს მიზნით, განსაკუთრე - ბით ფართოდ ამჟროვაში პ. აიზენკის ხელმძღვანელობით. კერძოდ, იმის

დასადგენად, თუ რამდენად გამართლებულია ამ ცნებების მიხედვით და ჟურნალის და რა თვისებებთან კორელირდება ცოველი შათგანი განსაკუთრებით.

ინტროსპექციის მეთოდი /ლათ. *meto* – შიგნით და *spectum, spectaculo*/ – შინაგანი დაკვირვება იგივეა, რაც თვითდაკვირვება **XVII – XIX** სა. ითვლებოდა ფს-გირს კვლევის ძირითად მეთოდად.

ინტროსპექტული ფსიქოლოგია – მიმღინარეობა ფს-გიაში, რ-აც ფს-კურ | მოვლენათა კვლევის ერთადერთ მეთოდად ინტროსპექციის მეთოდი ჰქონდა ოლიარებულია თანამედროვე ფს-გია უარყოფს. იწ. ფს-ს ამ დებულებას და ინტროსპექციის, რ-რც ფს-კურ მოვლენათა კვლევის მეთოდს, სხვა ობიექტურ მეთოდთა გვერდით ერთ-ერთ აღვილს აკუთვნებს.

ინტროცეფცია /ლათ. – | შეგნით მიღება ინდივიდუ ფს-გიაში და პერსონალისტი შემოიტანა ვა. შტერნმა. მისი | კონტაქტი | პიროვნების არსებობის პირველი მოღუსი – *causa finalis* – თავის თავისკენ მიმართული მიზანთა სისტემით არის განსაზღვრული, რაც ვა შტერნის აზ - რით, იმას ნიშნავს, რომ პიროვნება ყოველთვის, მხოლოდ თავის საკუთარ მიზანთა სისტემას ემსახურება არაპირადისეული შინაარსი, არა საკუთარი საქმე მის პირად მიზანთა სისტემას სცილდება, მეტიც, მას ეწინააღმდეგება, მასთან ჰეტეროგენურ მიმართებაში იმყოფება. ამიტომ პიროვნებას არ შეუძლია არაპირადისეული მიზნის და ნორმების განხორციელება ისე. რომ თავისი საკუთარი „მე“-ობა არ დაკარგოს, მაგრამ ფაქტია, რომ პიროვნება ჩართულია მის გარეშე არსებულ მაღალ ლირებულებათა მიზნების მომსახურებაში / სხვა ადამიანი, ოჯახი, საზოგადოება, სახელმწიფო, კიცუობრიობა/ და მათ მიზანს ახორციელებს. ეს შესაძლებელი ხდება იმიტომ, რომ ეს უცხო არაპირადისეული. მიზანი პირადისეულად გარდაიქმნება და საკუთარ მიზანთა სისტემას შეუერთდება, აი, ეს აქტი – არაპირადისეული მიზნის პირადისეულად გარდაქმნა – არის ი. მაგა, ცხადდება ომია ყოველი მოქალაქე ეშტრება ჩადგეს მეომართა რიგში და დაიცვას თავისი | სამშობლო საკუთარი სიცოცხლის ფასაღაც კი. ამ შემთხვევაში არა კერძო წინდივიდუუმის მიზანმა, პირადი მიზნის ძალა შეიძინა, ის ყოველი მოქალაქის პირად საქმედ იქცა. პირად მიზანთა სისტემაში ჩართვა და საკუთარი ქცევის შინაარსად მისი გარდაქმნა ვა ჰქონდა კონცეფციით, არის ი. ი. ერთგვარი შთაგრძნობაა არაპირადისეულ მიზანში და მისი საკუთარ. მიზანთა სფეროში დამმოტანაა.

ინტუიცია /ლათ. *intuicatio* – ჟერეტი/ – ფილოს-ში | სიგნის არსის უშუალო წვდომა. ფს-გიაში – შემეტნება არა ლოგიკური თანამიმდევრობის გზით, არა გონიერი აბერაციებით, ცნებითი აზროვნებით, არამედ მოვლენაში შთაგრძნობით, მიგნებით, უშუალოებებით | ლისკურსოული შემეტნება ლოგი-

კური სპერაციების გარევეული წესთ განსაზღვრული თანამიმდევრობა და ამ-
დენად იგი დროში გაშლილი პროცესია. ი. კი ერთხელობრივი აქტია, ამო-
ცანის ერთბაშადი ამოხსნა. ინტუიციური შემეცნება „ერთი ამოსუნთქვით“
ხდება: კეშმარიტება უშუალოდ კა ადდება და ჩეენი ხედვის წინაშე დგება.
ი. განსხვავდება აგრძოვე გამოჯლილებით მიღებული ცოდნისაგან, როცა დაგრძ-
ფალ დაკვირვებათა განზოგადების საფუძველზე წარმოშობა. ი. ახლოს დგას ინ-
სპერაციასთან, ხილვასთან; მხატვრული შემოქმედება მრთლარია აღამიან-
თა განცდებში უშუალო ჩაწერდომით. სხვისი ჩანაფიქრების, სურვილების,
არაცნობიერი ლტოლვების ი-ის საფუძველზე ამოხსნით, ი-ას გულისხმობენ
მაშინაც, როცა აღ-ნმა რაიმე ამოცანის ამოხსნას დიდი დრო და ენერგია
უშედეგოდ შეალია და მერე, სრულებით მოულოდნელად, როდესაც იგი ამ
ამოცანაზე უკვე არ ფიქრობდა, ამოცანის კვანძი თავის თავად გაიხსნა და
პასუხი მზა ფორმულით წარსდგა მის წინაშე.

ი-ის, რ-რკ შემეცნების წყაროს შეფასებაში ორი ურთიერთსაწინა-
აღმდეგო აზრი არსებობს. ერთი – არალირებულად თვლის მას, რ-რკ არა-
რა აუთალურ პრინციზე დაფუძნებულს, რაღაც მისტიკურს, მეორე – დიდად
აფასებს, ძალიან ლირებულად მიიჩნევს /მაგ., ანრი ბერგსონი/.

ინფანტილიზმი /ლათ. Infans – ბავშვი/ – ორგანიზმის განვითარე-
ბის შერჩება ბ-ვობის საფეხურზე; ხმა ბ – ვური რჩება, ფს-ქუ-
რი განვითარება, რაზე აზროვნების, ისე ემოციის მხრივ ჩამორჩება. ი.
ლური ბ-ვი უდარდელია, ცელქი, უპასუხისმგებლო, მოუწესრიგებელია აღ-
ზრდაში საჭიროებს ინდივიდუალურ მიღებას.

ii. შეიძლება თანდაყოლილი ან ზექენილი იყოს. დაკავშირებულია ძი-
ნაგანი სეკურეციის ჯირკვლების /ჟიპოზიზის ფარისებრი უირკვლის, სა-
სქესო ჯირკვლების/ მოშლილობასთან.

| ინცესტი /ლათ. incestus – სისხლის ალჩემა, მორბლური და სარწ -
მუნიებრივი სიბილწე/ – უახლოეს ნათესასურ კავშირში მყოფ ადამიან-
თა შორის სისხლის ალჩემა /შშობლებისა – შეიღებთან, დებისა – ძმებთან/.
ზ. ფროიდის თეორიით:: ი-საღმი ლტოლვა ბ-ვობის აღრეულ ასაკში /შეიმ-
ჩნევა აღზრდის მიმღინარეობაში ეს ლტოლვა იდევნება ცნობიერებიდან
ქვეცნობიერებაში და იქ განაგრძობს არსებობას ... ღრმა კომპლექსის სა-
ხით. ფსიქოანალიზის მეთოდით ი-ური ლტოლვა შეიძლება აღმოჩენილ
იქნას ყოველი ად-ნის აღრეულ ბ-ვობის ასაკში. ფროიდის თეორიით, ი-
ური სურვილი მიმართულია ბ-ვის საწინააღმდეგო სქესის მშობლისაღმი
/ქალისა – მამასადმი, ვაჟისა – დედისადმი/. | გ-ურ ლტოლვას თან სდევს
საკუთარი სქესის მშობლის სიძულვილი და მისი სიკვდილის სურვილი.
ფროიდის აზრით, კაცობრიობამ ეს კონფლიქტი განიცადა „ორგანისის“

| ტრაგედიის სახით, ი-ური ლტოლვა და მისი განდევნა ცნობიერებიდან ქვეცნობიერებაში, პირველი კონფლიქტი აღ-ნის ინდივიდუალურ ცხოვ- რებაში. პრიმიტიულ აღ-ნთა ტოტემური ცხოვრების პერიოდში. ი. უკვე მკაცრად იყო | აკრძალული, მასზე ტაბუ იყო დადებული. /იხ. ოიდიპოს - კომპლექსი, ფსიქოანალიზი ტაბუ/.

ა. ოსტრის კანონი. –დასწავლის კანონები . (იხ.)

იპოქონდრია – /ბერძ. *hypochondria* / – ავად-ფური მდგრმაჩერ- ბა: აღ-ნი შეცყრობილია შიშით, რომ ის ავადაა ან გახდება ავად. თავს მუდამ ცუდად გრძნობს, | მცირე ავადას აზვიადებს, მუდამ „კარგი“ ეჭიმის ძიებაშია ი. ხშირად! ნევროზის ხასიათს ატარებს ხელშემწყობი პირო- ბებია: | ავად-ის ჩარც ფს-კური | კონსტიტუცია ისე ეგზოგენური : ფაქტორე- ბიც, გადატანილი ინფექციური დაავადებანი: გაღაქანუვა, ცუდი კვება და სხვა ი. ზოგჯერ ფსიქოზის სიმპტომიც შეიძლება იყოს.

ირალიაცია აგზნების /ლათ. *irradiatio* – შუქის გამოცემა/ – ნერვუ- ლი პროცესის ძლიერი აგზნების გავრცელება მოცემული რეფლექსის რკა- ლის გარეთ, სხვა ნერვულ ცენტრებზე. აგზნების გადაცემა ხდება ნერვუ- ლი უჯრედების წანაზარდების /აქსონებისა და ჭენდრიტების/ განტოვე- ბით და შუამდებარე ნეირონების ჯაჭვებით, რებიც ერთმანეთთან აერთი- ანებენ სხვადასხვა ნერვულ ცენტრებს. საწინ. კონცენტრაცია – აგზნების ირალიაციის შეზღუდვა და შეკავება ხდება რეფლექსურ ცენტრებში შემა- ვალი, შემაგავებელი ნეირონებისა და სინაპსების გზით.

ა. პავლოვის მიხედვით, პირობითი რეფლექსების გენერალიზაციას აგზნების ირალიაცია განსაზღვრავს, ხოლ მის | დიფერენციაციას – აგ- ზნების კონცენტრაცია

| ირალიაციის და ზოგად-პიროვნული ხასიათი განწყობისა – იხ. გან- წყობის | თვისებები.

ირაციონალური /ლათ. *irrationalis* – უგუნური, შეუგნებელი/ – გო- ნებით გაუგებარი და მიუწვდომელი, ლოგიკის კანონებით ამოუხსნელი, გონების საწინააღმდეგო.

ირიტაბილია /ლათ. *irritabilis* – აგზნებალი/ – იგივეა, რაც აგზნებალობა; ირონია – /ბერძ. *eironia* – დაცინვა/ – ინტელექტუალური გრძნობ- ის ურთებობა სახე, გამოხატავს ვინმეს ან რაიმეს ნაკლის გაკიცხვას ან მხილებას დაცინვის კილოთი. ი. გამოითქმის დაფარული სერიოზულობით პიპერმოლის ან საწინ-ს მტკიცების სახით. მთქმელმა იცის, რომ ი. აზ- ვიადებს მდგომარეობას, მაგრამ ამით ის უკეთ აღწევს თავის მიზანს, ქმნის კონტრასტულ ან კომიგურ სიტუაციას, რის ფონზე უფრო ნათლად გამოიკვეთება სინამდვილის ის ნაკლი, რის მხილებისკენაც არის ი. მი- მართული. ი. წარმოიშვება ურთგვარი განწყობილების /სურვილის/ საფუ-

ძველზე ინტელექტისა და გრძნობების თანამონაწილეობით, თან ახლავს საკუთარი პიროვნების უპირატესობის გრძნობა, გამოიჩინევა მახვილსიტ - ყვაობით, მიგნებული თქმით. ი. გვაგონებს იუმორს, მაგრამ მათ შორის არსებითი განსხვავებაც არსებობს. ი. სერიოზული და მაღალი ღირებულების მიმართ ზნეობრივად დაუშეებელია, მისი საგანი დაბალისა და არა სერიოზულის მხილებაა. იუმორი შეიძლება ყოველნაირ საგანს შეეხოს. მასში კეთილი სურვილებია ჩაქსოვილი და ხუმრობის იერს ატარებს, ი-ში კი დაცინება და დამცირება ისმის ი. მაღალი იდეალების მწვერვალიდან კიცხავს და ანადგურებს დაბალს და უმნიშვნელოს. ამით იმსახურებდა ი. რომანტიკოსთა სიმპათიას, ისინი მაღალ შეფასებას აძლევენ ი-ას: „მან ყველაფერი უნდა განიხილოს, ყოველივე პირობითობის ზევით დადგეს, თვით საკუთარი შემოქმედების, სათოვების და გენიალობის ზევით /ფუ შეეგული/.

ი. ულ განწყობილებას ან საკუთარი უპირატესობის გრძნობა უდევს საფუძვლად, ან საკუთარი არასრულყასოვნების დაფარვის გრძნობა/ი-ამ მრავალნაირი სახე შეიძლება მიიღოს, მეგობრული ხუმრობიდან ვიდრე სარკაზმამდე. თუ ის წერილმანი ღვარძლიანობის დონეზე დაეშვა, მაშინ ის ცინიზმში გადადისა კეთილშობილური და უვნებელი ი-ის მაგალითად სოკრატისებური, ი. ითვლება. ცნობილია, რომ სოკრატე მოწინააღმდეგის პოზიციიდან ავითარებდა მსჯელობას და მოწინააღმდეგეს აბსურდული დასკვნის წინაშე აყენებდა. ი-ის ლიტერატურულ ფორმად სატირა ან პამყლეტი ჩაითვლება /მაგა/. ასეთია ი. ჭავჭავაძის „გაცია ადამიანი“:

ისტერია /ბერძ. hysteria – საშვილოსნო/ – ტერმინი ასახავს ძველი დროის ექიმთა შეხედულებას ამ ავაღმყოფობაზე, რომ ის დასაბამს იღებს სქესობრივი სფეროდან – ქალის საშვილოსნოდან. უფრო ხშირად ავადდებიან ქალები.

ნერვოზის ერთ-ერთი სახე, დამხ. ნიშნებია: ისტერიული გულყრები, შეიძლება განვითარდეს მოძრაობათა ფუნქციის მოშლა, ზემო და ქვემო კიდურების დამბლა და პარეზი, დარღვევები მგრძნობელობის სფეროში / მგრძნობელობის დაწევა, ან სხვადასხვა ღოკალური აღვილების მტკიცნეული შეგრძნება/. შეიძლება განვითარდეს აგრეთვე დროებითი სიყრუე, სიჭრმავე, მეტყველების დარღვევა და სხვ. .

ისტერიული ავაღმყოფის ფს-გიური სტატუსის არსებითი ნიშნებია ნებისყოფის სისუსტე, ცნობიერების სიეიჭროვე /პ. უანე/, მომატებული შთამგონებლობა /ი. შარკო/ განწყობის ლაბილურობა /დ. ჭიზნაძე/, ემოციური მერყეობა, გუნებაგანწყობის ხშირი | ცვლა, ჭირვეულობა მომატებული გაღიზიანებადობა, თვითშთაგონება, ეგოცენტრიზმი, ავაღმყოფური ფანტაზირება, აგრავაცია, აფექტური ჭვეთქება /ეს ნიშნები ქმნის იმის პირობას, რომ ჩვეულებრივი სასიცოცხლო სიტუაციის დაძლევაც კი ისტერიული ავაღმყოფის ძალას აღემატება და ის „თავს აფარებს ავაღმყოფობას“/.

აღნიშნულ ნიშანთა შორის ხაზი უნდა გაესვას „განწყობის ლაბი-ლურობას“; და უზნაძის მიხედვით: ისტერიული ავალის „განწყობა“ ერთ შემთხვევაში შეიძლება იყოს „ტლანჭი, სტატიკურ — ირადირებული“, მე-ორეში /იმავე ავადმყოფის/ განწყობა შეიძლება იყოს „ტლანჭი, სტატი-კური“, მაგრამ „არაირადირებული“, მესამეში „პლასტიკურ დინამიკური“ | და ა.შ. განწყობის ლაბილურობა „ი-ის დიაგნოსტიკური მნიშვნელობის ქა. რაჭტეროლოგიური ნიშანიდან ამით ის მკვეთრად გამოიჩინა სხვა ნევროზუ-ჭრი დაავადებისა გან.

| ი. უცითარდებათ ადამიანებს, რ-თაც თავის ტვინში | ქერქეჭეშა - პროცესები დომინანტობენ ქერქულზე.

| ი-ის ეტოლოგიაში დიდი მნიშვ-ის მქონეა არასწორი აღზრდა; ეგო-ცენტრიზმის განვითარება, საკუთარ უფლებებზე | გაზვიადებული წარმო-დგენის განმტკიცება, დარწმუნებულობა, რომ ის განსაკუთრებული პი-როვნებაა, რ-საც მოვალეობა სხვის მიმართ არ ეკისრება.

ისტორიული მეხსიერება იხ. მოგონება.

იუმორი /ინგ. humour / — ინტელექტუალური გრძნობის ერთ-ერთი სახე. აღმოცენდება სასაცილო /კონტრასტული/ სიტუაციის ზემოქმედებით. იყენებენ რაიმე ნაკლის წარმოსაჩენად, მისი დატუქსევის მიზნით. იწვევს სიცილს, იგრძნობა მხიარული გუნებაგანწყობილება, კეთილი გრძნობები, არ შეიცავს არავითარ ღვარძლს /მაგ., დ. კლდიაშვილის „ქსამანიშვილის დედიწაცვალი“, ამიტომ ი. შეიძლება | შეეხებოდეს უახლოეს და საყვარელ აღამიანს და თვით საკუთარ თავსაც კი. სერიოზული ი. სინამდვილის რა-იმე ნაკლოვანების სამხილებლად გამოიყენება. ქართულად მას „ხუმრო-ბას“ უწოდებენ, ხშირად ი-ს ტრაგიკული იერი დაჲკრავს. ი-ით გამოწვე-ულ სიცილში. ზოგჯერ ტირილიც ისმის. ი. „წმამალლა სიცილია ფარულ ცრე-მლებქვეშ“ /ნ. გ. გოგოლი / . ი-ს, ისე რ-რც ირონიას, მსოფლმხელველო-ბითი პრინციპი, უდევს საფუძვლად, იგი თუმცა გრძნობაა, მაგრამ ინტე-ლექტუალურ აქტივობისთვის მჭიდროდაა დაკავშირებული. და ამიტომ იგი ინტელექტუალურ გრძნობათა ჯგუფს განეკუთვნება. /იხ. ინტელექტუა-ლური გრძნობები/. .

იქსოთოშია /იხ. უისკოზური ტემპერამენტი/ — ვისკოზური ტემპე-რამენტის თავისებურების აღმნიშვნელი ტერმინი.

| იძულებითი მოძრაობები — ისეთი მოძრაობები, რ-თა შესრულებას სუბა ეწინააღმდეგება, მაგრამ მისგან თავშეკავება არ შეუძლია და იძუ-ლებულია მაინც შეასრულოს იგი. მაგ., ერთ ქალს /დროდადიო უჩნდებოდა სტევნის ძლიერი სურვილი, ის ებრძოდა ამ თავის არამოტივირებულ სუ-რვილს, მაგრამ სანამ არ დაისტენდა, ვერ მოისვენებდა; ისე, როგორც

პოსტიპნოზური შთაგონების შემთხვევაში. სუბ-ს აღეძვრის იმ მოქმედების შესარულების სურვილი, რ-იც მას ჰიპნოზური ძილის დროს შთაგონება. მას არ შეუძლია შთაგონებული ქცევისაგან თავი შეიკავოს და მა შეასრულოს იგი, თუმცა თვითონ არ იკის, თუ რატომ აკეთებს ამას მეხსიერებაში შთაგონების ფაქტი შემონახული არ არის/ჩა. პოსტიპნოზური ამნეზია.

3

კათარზისის შეთოდი /ბერძ. catharsis – განწმენდა/ – ფსიქოთერაპიაში – ნევროზის მკურნალობის შეთოდი /ი. ბროიერი, ზ. ფროიდი/. მდგომარეობს შემდეგში: მკურნალი ეჭიმი მას შემდეგ, რაც დაჯდებს ავად-ის გამომწვევე მიზეზს /განდევნილ განცდას, კომპლექსს/, უცნბიერებს ავად-ს ამ დაფარული განცდის/ შინაარს და ორწმუნებს, რომ მისი დაავადების მიზეზი ეს წინაანდელი განცდაა, რ-იც ამჟამად მის შრეულ დავიწყებულია, მაგრამ ამ განცდის შინაარსი ქვეცნობიერში განაგრძობს არსებობას და იქიდან აწუხებს მას. ამ განცდის გახსენების და ცნობიერებაში მისი ამოყვანის შედეგად ავად გვლავ განიცდის მას, ამ ხელახალი განცდის შედეგად ავად განიტვირთება მისგან /იწმინდება/, მტკიცნეული განცდა კარგავს თავის ძალას და ავად განიკურნება ამ კონცეფციის თანახმად კ. ნიშნავს არაცნობიერი ტრავმული განცდის კვლავ განცდას. ფროიდამდე კ-ის გამოსაწვევად ჰიპნოზის შეთოდი. იყო მიღებული, ავად-ს ჰიპნოზური ძილის მდგომარეობაში განცდევინებდნენ არაცნობიერად ქცეულ ფს-კურ ტრავმას! ჰიპნოტიზორის შრძანებით.

კალიკა – ვინმე მარტინქ-ის ოჯახისთვის შერქმეული ფიქციური გვარი /ფსევდონიმი/. მისი შთამომავლობა, არსებული მასალის მიხედვით, იკვლია ამერიკელმა ფს-გმა ჰენრი გოდარდმა /1912/. მარტინის ორი ცოლისაგან, რომელთაგან ერთი ჰკუასუსტი იყო და მეორე გონიერი, წარმოიშვა ორი მკვეთრად განსხვაებული შთამომავლობა: ერთი ჰკვიანი და ნიკიერი. ცოლის შთამომავლობა – 496 კაცი, ყველა გონიერი და საზოგადოებრივად სრულფასოვანი ჰიროვნება; მეორე – ცოლისაგან – 480 შთამომავალი, ყველა მოხეტიალე და ჰკუასუსტი აღნია.

კამერტონი /გერმ./ – ხელსაწყო, რ-იც გამოსცემს გარევეული სიმაღლის ტონს, იყენებენ მუსიკალური ტონის სიწმინდის შესამოწმებლად.

კანის ფსიქოგალვანური რეფლექსი – იხ. ფსიქოგალვანური რეფლექსი.

კანის შეგრძნება – იხ. შეხების შეგრძნება.

კაპაციტეტი /ლათ. capax – უზარი, თვისება/ – გაგების, წვდომის უზარი, მიღწევის შესაძლებლობა მეხსიერებაში შინაარსების რეტენციის და შემონახვის /რ. ზემონი/ უნარი /იხ. რეტენცია/.